

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-
Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp
Advies inzake wetsvoorstel raadplegend
referendum Europees Hervormingsverdrag

Datum
23 januari 2008

Ons kenmerk
2008-0000012455

Onderdeel
Kiesraad

Inlichtingen
mw. mr. L. Loeber
T (070) 4268219
F

Uw kenmerk

Blad
1 van 5

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

1. Inleiding

Op 11 december 2007 verzocht u de Kiesraad om advies uit te brengen over het wetsvoorstel van de leden Van Bommel, Van der Ham, Ouwehand, Peters en De Roon betreffende het houden van een raadplegend referendum over het Hervormingsverdrag van de Europese Unie (Wet raadplegend referendum Europees Hervormingsverdrag, Kamerstukken II 2007/08, 31 259). Hierbij biedt de Kiesraad u zijn advies aan. De Kiesraad onthoudt zich van een oordeel over de noodzakelijkheid of de wenselijkheid van het houden van een referendum; hij beperkt zich tot uitvoeringstechnische vraagstukken.

Het wetsvoorstel sluit, zoals ook in de memorie van toelichting wordt aangegeven, in belangrijke mate aan bij de Wet raadplegend referendum Europese Grondwet (WrrEG). Op enkele punten wordt van die wet afgeweken, met name op punten waarover in evaluaties naar aanleiding van dat referendum verbeteringen zijn gesuggereerd. De Kiesraad heeft nog enkele opmerkingen over keuzes in het wetsvoorstel.

2. De termijn voor de organisatie van het referendum

In artikel 6 van het wetsvoorstel wordt bepaald dat ook kiezers in het buitenland kunnen deelnemen aan het referendum, met gebruikmaking van de normale registratieperiode. In de toelichting bij dat artikel staat dat het, gelet op de genoemde termijn voor het houden van het referendum, zou kunnen voorkomen dat voor het indienen van een registratieverzoek slechts ruim een week beschikbaar is. De Kiesraad heeft hierover in 2003 bij zijn advies over de WrrEG, waarin dit ook was opgenomen, aangegeven dat dit een te korte termijn is.¹ Dit

¹ Advies van de Kiesraad van 31 juli 2003 over het initiatiefvoorstel raadplegend referendum Europese Grondwet, te vinden op www.kiesraad.nl.

Datum
23 januari 2008

Ons kenmerk
2008-0000012455

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 5

mede met het oog op de te verwachten communicatieproblemen met deze kiezers. Destijds was het idee om het referendum te laten samenvallen met de verkiezing voor het Europees Parlement. Uit de toelichting bij het voorliggende wetsvoorstel blijkt dat dit ook thans tot de mogelijkheden behoort. De Kiesraad wil u dan ook in overweging geven om, overeenkomstig de WrrEG, te bepalen dat kiezers die zich registreren voor de verkiezing van het Europees Parlement daarbij kunnen aangeven ook geregistreerd te willen worden voor een eventueel te houden referendum. Op die manier kan ervoor worden gezorgd dat zoveel mogelijk kiezers uit het buitenland aan het referendum kunnen deelnemen.

Het kan echter zo zijn dat het referendum en de verkiezing van de leden van het Europees Parlement op een heel ander moment worden gehouden. In dat geval wordt het voor de gemeente Den Haag die met de registratie van kiezers in het buitenland is belast te moeilijk om bij te houden of kiezers die zich geregistreerd hebben voor de verkiezing van het Europees Parlement nog wel kiesgerechtigd zijn voor het referendum. Bij de WrrEG is om die reden in de later ingediende novelle geregeld dat tussen de dag van inwerkingtreding van de wet en de dag van stemming ten minste 12 weken moeten liggen.² Op die manier werd gewaarborgd dat er voldoende tijd was voor kiezers in het buitenland om zich te registreren. In het licht van het bovenstaande adviseert de Kiesraad u om de bepalingen over de termijn van inwerkingtreding van de wet te heroverwegen.

In artikel 14 wordt bepaald in welk tijdvak het referendum moet worden gehouden. Hieruit blijkt dat het referendum moet plaatsvinden tussen de vijftiendagste dag en zes maanden na de datum van benoeming van de leden van de referendumcommissie. In de toelichting bij dit artikel wordt aangegeven dat gekozen is voor een langere termijn dan in de WrrEG omdat uit evaluaties is gebleken dat de in die wet uiterste termijn van vijf maanden erg kort was.³ De Kiesraad kan zich vinden in het verlengen van de termijn, maar vraagt zich wel af waarom niet ook gekozen is voor het verschuiven van de vroegst mogelijke termijn voor het houden van het referendum. In het geval dat het verdrag pas vijf weken na de benoeming van de referendumcommissie getekend wordt, bepaalt het voorstel dat er al na 50 dagen na de tekening een referendum gehouden kan worden. Uit de evaluatie van de projectgroep is gebleken dat alleen al het drukken van genoeg verdragsteksten voor alle kiezers vier weken kost. In het wetsvoorstel is de verplichting opgenomen dat ten minste vier weken voor het referendum verdragsteksten voor een ieder beschikbaar moeten zijn. Dit is bij een referendum binnen 50 dagen na tekening van het verdrag niet mogelijk. De

² Kamerstukken II 2003/04, 29 608, nr. 2 en 3.

³ Verslag van de werkzaamheden van de referendumcommissie, Den Haag, september 2005; Het eerste nationale referendum in Nederland 1 juni 2005, Evaluatie van de organisatie, projectgroep referendum Europese Grondwet van het ministerie van Binnenlandse Zaken, september 2005.

Datum
23 januari 2008

Ons kenmerk
2008-0000012455

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 5

Kiesraad adviseert u daarom om de termijn voor het houden van een referendum later te laten aanvangen ten opzichte van de dag van benoeming van de leden van de referendumcommissie.

Daarnaast is er een grote kans dat bij dit referendum in alle gemeenten met potlood en papier gestemd zal worden. Mocht het referendum gehouden worden voorafgaand aan de verkiezingen voor het Europees Parlement, dan zal het voor veel gemeenten de eerste keer in lange tijd zijn dat zij een stemming met potlood en papier moeten organiseren. De Kiesraad meent ook om die reden dat het wenselijk is om een wat langere tijd voor de organisatie van het referendum vast te leggen.

Een laatste opmerking die de Kiesraad wil maken over de termijn voor het houden van een referendum betreft de bepaling van artikel 14, derde lid. Hierin wordt bepaald dat de periode van 1 juli tot en met 15 augustus niet meetelt voor de termijn voor het houden van een referendum. Uit het wetsvoorstel vloeit dus voort dat de stemming in de laatste twee weken van augustus en de eerste week van september kan plaatsvinden. Overeenkomstig zijn advies uit 2003 adviseert de Kiesraad u om de termijn voor de zomervakantie te verlengen.⁴ In 2008 zijn de schoolvakanties gespreid van 28 juni tot 24 augustus. In 2009 loopt deze periode van 4 juli tot 6 september. Het is niet wenselijk om een stemming te houden in een schoolvakantie. Daarnaast legt dit een zware belasting op de gemeenten die de stemming moeten voorbereiden. De Kiesraad adviseert u daarom om de periode waarin referendum niet kan plaatsvinden te verruimen.

3. Het vaststellen van de opkomst

In de WrrEG was geen regeling opgenomen voor het vaststellen van de opkomst bij het referendum. In zijn advies naar aanleiding van het referendum heeft de Kiesraad geadviseerd om dit bij een volgend referendum wel te regelen, omdat er behoefte bestaat aan officiële opkomstcijfers.⁵ De Kiesraad is verheugd te zien dat een dergelijke regeling in het wetsvoorstel is opgenomen. De Kiesraad wil er wel op wijzen dat de bepalingen in het wetsvoorstel op dit punt niet helemaal sluitend zijn. In artikel 31 wordt bepaald dat het hoofdstembureau de totalen vaststelt van de in artikel 23 bedoelde aantallen stemmen en kiesgerechtigden. In artikel 23 wordt echter niet geregeld dat de aantallen kiesgerechtigden worden vastgesteld. Naar de mening van de Kiesraad zou in artikel 26 moeten worden bepaald dat de burgemeester het aantal kiesgerechtigden vaststelt aan de hand van de peildatum genoemd in artikel 3, tweede lid. Het hoofdstembureau kan dan

⁴ Advies van de Kiesraad van 31 juli 2003 over het initiatiefvoorstel raadplegend referendum Europese Grondwet, te vinden op www.kiesraad.nl.

⁵ Advies van de Kiesraad van 27 oktober 2005 naar aanleiding van het referendum over de Europese Grondwet, te vinden op www.kiesraad.nl.

Datum
23 januari 2008

Ons kenmerk
2008-0000012455

Onderdeel
Kiesraad

Blad
4 van 5

voor de kieskring het totaal aantal kiesgerechtigden vaststellen aan de hand van de vaststelling bedoeld in artikel 26, waarna het centraal stembureau op basis van deze gegevens tot officiële opkomstcijfers kan komen.

Daarnaast is niet aangegeven op welke wijze kiezers in het buitenland meegenomen worden in deze opkomst bepaling. De Kiesraad adviseert u om te bepalen dat de burgemeester van Den Haag vaststelt hoeveel kiezers zich hebben geregistreerd om mee te stemmen. Dit kan dan worden beschouwd als het aantal kiesgerechtigden in het buitenland, aangezien er geen andere officiële cijfers beschikbaar zijn over deze groep kiezers.

Ten slotte adviseert de Kiesraad u om de titel van hoofdstuk 6 te wijzigen in: De vaststelling van de opkomst en uitslag van het referendum, om zo recht te doen aan de in dat hoofdstuk geregelde taken.

4. De vernietiging van de stembescheiden

In zijn advies naar aanleiding van het referendum heeft de Kiesraad geadviseerd om in de Kieswet een vaste termijn op te nemen waarna de gemeenten de stembescheiden mogen vernietigen.⁶ Dit om aan de gemeenten duidelijkheid te verschaffen over de vraag wanneer de bescheiden vernietigd kunnen worden. In het wetsvoorstel is een bepaling opgenomen die dit regelt, te weten artikel 29. De Kiesraad wil wel adviseren om in dit artikel te bepalen dat de termijn van drie maanden ingaat na het onherroepelijk worden van de vaststelling van de uitslag. Tegen deze vaststelling staat immers op grond van artikel 50 beroep open.

5. Briefstembureaus

Het wetsvoorstel verklaart hoofdstuk M van de Kieswet van overeenkomstige toepassing voor het stemmen per brief. In dit hoofdstuk worden ook de briefstembureaus geregeld. In zijn advies van 27 november 2005 geeft de Kiesraad aan dat het instellen van briefstembureaus wellicht niet meer nodig is. De Kiesraad is nog steeds van mening dat het instellen van briefstembureaus moet worden heroverwogen, althans in de situatie dat het mogelijk is voor kiezers in het buitenland om met internet te stemmen. Nu er echter vanuit moet worden gegaan dat deze mogelijkheid bij de verkiezing voor het Europees parlement niet zal worden geboden⁷, acht de Kiesraad integrale opheffing van de

⁶ Idem.

⁷ Uit de brief die de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 21 januari 2008 aan de Tweede Kamer heeft aangeboden leidt de Kiesraad af dat het kabinet recent tot het oordeel is gekomen dat er bij de verkiezingen voor het Europees Parlement geen experiment met internetstemmen zou moeten plaatsvinden.

Datum
23 januari 2008

Ons kenmerk
2008-0000012455

Onderdeel
Kiesraad

Blad
5 van 5

briefstembureaus vooralsnog niet wenselijk. Bezien zou moeten worden in welke landen de tijdige bezorging van stembescheiden niet gegarandeerd kan worden. Voor die landen zou het wenselijk zijn om nog wel briefstembureaus in te stellen.⁸

6. Verwijzingen naar de Kieswet

Bij lezing van het wetsvoorstel viel het de Kiesraad op dat sommige bepalingen uit de Kieswet zijn overgenomen in het wetsvoorstel en dat op andere punten artikelen uit de Kieswet van overeenkomstige toepassing worden verklaard. Op het punt van de blanco en ongeldige stem wijkt het voorstel af van de huidige Kieswet. Het wetsvoorstel neemt hier, vooruitlopend op de in de Tweede Kamer aanhangige wijziging van de Kieswet, het advies van de Kiesraad op dit punt al over.⁹ De Kiesraad verheugt zich hierover en hoopt dat deze wijziging van de Kieswet spoedig zal worden ingevoerd.

De Kiesraad kan zich vinden in de aanpak waarbij een aantal artikelen uit de Kieswet van toepassing worden verklaard, maar wil wijzen op het feit dat er op dit moment bij de Tweede Kamer diverse wetsvoorstellen tot wijziging van de Kieswet aanhangig zijn. Sommige van die wetsvoorstellen bevatten wijzigingen van artikelen die in dit wetsvoorstel van overeenkomstige toepassing worden verklaard. Dit betreft onder meer het wetsvoorstel dat Stemmen in een willekeurig stemlokaal landelijk invoert. De Kiesraad adviseert u om te bezien of het noodzakelijk is in het wetsvoorstel samenloopbepalingen op te nemen om de onderlinge verhouding tussen de verschillende wetsvoorstellen te regelen.

Een afschrift van dit advies is gezonden aan de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

DE KIESRAAD,
Voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

J. Schipper-Spanninga,
secretaris-directeur

⁸ Zie voetnoot 5.

⁹ Idem.